

Jan Bielecki

Obraz siebie osób jękających się

Studia Philosophiae Christianae 24/2, 199-208

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z ZAGADNIENIŃ PSYCHOLOGII

JAN BIELECKI

OBRAZ SIEBIE OSÓB JĄKAJĄCYCH SIĘ

1. Wprowadzenie. 2. Pojęcie obrazu siebie. 3. Organizacja obrazu siebie. 4. Rozwój obrazu siebie. 5. Charakterystyka testu Przymiotników Gougha i Heilbruna. 6. Opis badanej grupy. 7. Wyniki własnych badań i wynikające z nich wnioski. Bibliografia.

1. WPROWADZENIE

Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie czy obraz siebie osób jąkających się różni się istotnie od obrazu siebie osób niejąkających się. Postawione pytanie wydaje się być bardzo ważne przede wszystkim z praktycznego punktu widzenia. Jeżeli bowiem psycholog, terapeuta naprawdę chce pomóc osobie jąkającej się poprzez psychoterapię, to zasadniczą sprawą jest dokładne poznanie struktury osobowości a przynajmniej niektórych jej cech i elementów. Znajomość tych elementów w konkretnym przypadku może przyczynić się do skuteczniejszej terapii. Dlatego też w niniejszym artykule podjęto próbę porównania obrazu siebie osób jąkających się i niejąkających się. Przez obraz siebie będziemy rozumieć za Combem organizację wszystkich właściwości, które jednostka nazywa swoimi lub sobą. Przez jąkanie natomiast będziemy rozumieć zaburzenie mowy polegające na zakłóceniu jej rytmu i płynności.

2. POJĘCIE OBRAZU SIEBIE

Jedno z pierwszych określeń obrazu siebie pochodzi od Raimy. W jego ujęciu obraz siebie jest mniej lub bardziej zorganizowanym obiektem, który jest wynikiem aktualnego i zachodzącego w przeszłości procesu obserwowania samego siebie. Obraz siebie jest rodzajem mapy, którą posługuje się jednostka w celu zrozumienia samego siebie, zwłaszcza w chwilach decyzji i kryzysów psychicznych (Raimy, cyt. za Siekiem, 1976, s. 277).

A. Brzezińska i M. Kofta proponują określenie obrazu samego siebie jako „zespołu trwałych wyobrażeń jednostki na swój temat będącym złożoną strukturą poznawczą, kształtującą się w kontaktach jednostki z jej społecznym otoczeniem, określając w znacznym stopniu sposoby i formy zachowania się człowieka” (Brzezińska, Kofta, 1971, s. 604).

R. Wylie przez obraz siebie rozumie wyuczoną konstelację wrażeń, spostrzeżeń i wartości dotyczących samego siebie (Wylie, 1961, s. 121).

J. Nuttin zaś określa obraz siebie jako świadomość siebie, jako świa-

domość własnego istnienia i funkcjonowania. jako podmiot i zbiór doświadczeń uznanych za swoje, kiedy mówi się „ja” lub „mnie” (Nuttin, 1968, s. 43).

W definiowaniu obrazu samego siebie należy pamiętać, że jest on złożonym elementem osobistego doświadczenia. Obejmuje nie tylko wiedzę o własnych cechach, ale także wiedzę o wartościach, którymi jednostka kieruje się w swoim postępowaniu.

3. ORGANIZACJA OBRAZU SAMEGO SIEBIE

Z psychologicznego punktu widzenia obraz samego siebie jest częścią doświadczenia danego człowieka w jego stosunkach interpersonalnych z otaczającym go środowiskiem. W doświadczeniu tym można wyróżnić trzy podstawowe grupy. Pierwszą stanowią informacje o przedmiotach, ich cechach i stosunkach zachodzących pomiędzy nimi, a także informacje o cechach osobnika. Drugą grupę stanowią informacje o wartościach przedmiotów, które powstają w wyniku zachodzącego procesu oceniania otoczenia i w celu prawidłowego funkcjonowania jednostki. Trzecia grupa to informacje o tym, jak należy postępować w różnych sytuacjach. Jest to system zinternalizowanych norm i sposobów działania (Lewicki, 1961, s. 40).

Te trzy grupy doświadczeń należy odnieść do doświadczeń składających się na obraz siebie danej osoby. Informacje o własnych cechach jednostki tworzą blok wiedzy o samym sobie, określanej nazwą *self* — *concept*, obraz o sobie samym. Grupa druga to informacje o wartościach — tzn. o tym, co określa się jako samoocena, jako stosunek do samego siebie, jako poczucie własnej wartości. Trzecia grupa tworzy w obrazie siebie tzw. Ja idealne, czyli ideał własnej osoby. Ideał ten zawiera normy dotyczące tego jakim powinno się być, jak powinno się postępować, a także pewne własne „normy” odnośnie własnego postępowania (Brzezińska, 1973, s. 91).

Obraz siebie może być:

- globalny lub zróżnicowany,
- stabilny lub niestabilny.

Globalny obraz siebie jest mglisty i niejasny. Człowiek nie ma jasnej koncepcji swej roli życiowej i nie wie, czego chce. Jego wiedza o mechanizmach kierujących jego życiem psychicznym i funkcjonowaniu własnego ciała, jest mglista i niejasna (Siek, 1976, s. 280).

Obrazem stabilnym A. Brzezińska i M. Kofta nazywają taki, który nie ulega wyraźnym modyfikacjom pod wpływem określonych czynników zakłócających. Mogą nimi być stany pobudzenia emocjonalnego zarówno o znaku ujemnym jak i dodatnim, uzyskiwane od innych informacje, niezgodne z utrwalonym wyobrażeniem, jakie człowiek ma na swój temat (Brzezińska, Kofta, 1973, s. 602—610). Obraz siebie posiada specyficzne tylko dla siebie cechy. A są nimi:

- akceptacja siebie — lub brak akceptacji,
 - zbieżność z ideałem samego siebie — lub brak zbieżności z ideałem samego siebie,
 - znajomość samego siebie — lub brak umiejętności wglądu w siebie.
- Brak zbieżności z ideałem samego siebie polega na tym, że jednostka ma inny obraz samego siebie i inny ideał siebie. Taka niezgodność wiąże się zwykle z brakiem akceptacji siebie i trudnościami w przystosowaniu. Im większa rozbieżność między obrazem siebie a ideałem samego siebie, tym przystosowanie jest gorsze.

Znajomość samego siebie polega na umiejętności spojrzenia na siebie tak, jak widzą nas inni, a także na pogodzeniu się z posiadaniem ciała i osobowości budzących czasem małą aprobatę grupy kulturowo-społecznej, w której jednostka żyje. Ze znajomością samego siebie lub jej brakiem wiąże się u człowieka ocena siebie i swoich możliwości w różnych konkretnych sytuacjach. J. Reykowski pisze o niej tak. Tendencja do określania samego siebie w pewien sposób może wyrazić się w formie przeceniania swoich możliwości, bądź ich niedoceniania. Jest to tzw. „zawyżona” lub „zaniżona” samoocena.

„Zawyżona” samoocena polega na przypisywaniu sobie wyższych możliwości niż się posiada rzeczywiście. Warunkuje to bezkrytyczną gotowość do podejmowania trudnych zadań, gdy możliwości tego nie uzasadniają. Jeżeli błąd w samoocenie nie był zbyt wielki, napotkane trudności mogą wpływać na człowieka mobilizująco. Jeżeli jest on zbyt duży, gdy samoocena jest zbyt „zawyżona”, wynikają z tego negatywne konsekwencje jak np. frustracje, stressy, czy zawód dla współpracowników „Zaniżona” samoocena to stan, w którym człowiek przypisuje sobie niższe możliwości niż posiada rzeczywiście. Główną konsekwencją takiej zaniżonej samooceny jest ograniczenie aktywności i osiąganie znacznie słabszych wyników (Reykowski, 1970, s. 45—58).

4. ROZWÓJ OBRAZU SIEBIE

A. Combs i D. Snygg uważają, że obraz siebie jest wytworem percepcji czy samopercepcji własnego organizmu podczas działania na niego różnych bodźców począwszy od okresu życia płodowego oraz wytworem tego, co dziecko nauczyło się o sobie samym z percepcji tych bodźców i z tego, jak reagują na jego organizm i zachowanie inni ludzie a zwłaszcza rodzice. Właściwy obraz siebie zaczyna się już kształtować z chwilą urodzenia. Dziecko uczy się spozstrzegać siebie i grupie te percepcje w najogólniejsze kategorie.

Początkowo ocenia siebie jako strumienie bodźców przyjemnych lub przykrych. Dziecko doświadcza samego siebie jako nieodróżnicowanej mieszaniny dźwięków, obrazów czy dotyków. Stopniowo uczy się odróżniać to, co płynie z niego i to, co nim nie jest. Najwcześniejsze operacje różnicowania samego siebie od nie siebie dokonują się za pomocą wrażeń dotykowych i kinestetycznych (Combs, Snygg, 1959, s. 165).

Dziecko najpierw percypuje samego siebie jak usta, „czuje się ustami”, ponieważ są one najwrażliwsze w pierwszych miesiącach życia. Kiedy wzrasta wrażliwość rąk, nóg, dziecko czuje siebie jako np. rękę czy nogę (Siek, s. 487—490).

Według G. Murphyeo. od trzeciego roku życia następuje proces scalania, integracji różnych warstw wiedzy o sobie (Murphy, 1947, s. 487—490). Wiedza dziecka o sobie samym z okresu kilku pierwszych lat życia, dotycząca stanu jego zdrowia i percepcji różnic płci rzutuje na obraz siebie, jaki wykształcił sobie jako człowiek dorosły.

Gwałtowny rozwój zainteresowania swoją osobą i próba znalezienia odpowiedzi na pytanie „jaki jestem” występuje wyraźnie w okresie dorastania, adolescencji. Stanowi to wyraz dążenia do tego, aby nieświadome przeświadczenie przekształcić w sady na swój temat. Ukształtowanie się systemu świadomych opinii o sobie samym staje się warunkiem powstania „ja świadomego”.

J. Reykowski wyróżnia w strukturze „ja świadomego” tzw. „ja publiczne”, tj. sady na tematy, które człowiek gotów jest przekazać bez

większych oporów innym. Sądy takie nie tyle wyrażają to, co człowiek myśli o sobie, ile to, co by chciał, aby myśleli o nim inni względnie, na jakie sądy gotów jest przystać. Czasami sądy te służą do wywołania określonych reakcji innych ludzi. Inną formą „ja świadomego” jest tzw. „ja prywatne”. Jest to przekonanie o sobie, o tym co „wiem dla siebie”.

Równocześnie z powstaniem „ja świadomego” formuje się zbiór sądów charakteryzujących własne ja z punktu widzenia tego, jakie ono być powinno. Jest to tzw. „ja idealne” polegające na specyficznej projekcji siebie samego w sferę wyobrażeń idealnych. Może ono występować w formie abstrakcyjnych sądów, a równocześnie mieć formę upersonalizowaną, co jest typowe dla dzieci (Reykowski, 1970, s. 45—58).

O pełnym rozwoju samoświadomości mówi się dopiero w wieku 12—13 lat, kiedy to dochodzi do pełnego odkrycia własnego świata psychicznego. Młody człowiek interesuje się swoimi przeżyciami, analizuje je, porównuje siebie z innymi ludźmi. Lepiej rozumie motywy i uczucia innych, ale także zaczyna lepiej rozumieć przyczyny własnych zachowań czy się widzieć siebie tak, jak widzą i oceniają go inni. Jednak zdolność do analizowania siebie i swoich przeżyć nawet u młodzieży starszej nie jest doskonała. B. Zazzo w swych badaniach nad młodzieżą w wieku 14—18 lat stwierdziła, że występują u niej skłonności do przypisywania sobie nieco innych cech niż te, które jej zdaniem posiadają koledzy. Ponadto własne kłopoty są oceniane jako znacznie poważniejsze niż te, jakie posiadają rówieśnicy.

Podstawową grupą, w której kształtuje się obraz siebie jest rodzina. Ogromną rolę w tym procesie odgrywa sposób wychowania dziecka. W rodzinie dziecko oceniane jest za każde zachowanie, stawiane są mu wymagania dostosowania się do oczekiwań i żądań innych ludzi (Brzezińska, 1973, s. 89).

Obraz siebie ukształtowany w rodzinie ulega różnorodnym modyfikacjom poza nią. Według E. B. Hurlock, najważniejszymi źródłami zmian w obrazie siebie są postawy innych ludzi wobec danej jednostki, opinie i oceny wyrażane o niej oraz pozycja w grupie, do której ona należy (Hurlock, 1960, s. 573).

Jak widzimy na podstawie dotychczasowych rozważań, obraz siebie jest zespołem cech, powstałych w procesie uczenia się, a także procesów rozwojowych zachodzących w konkretnej jednostce.

Według J. Reykowskiego, obraz siebie formuje się w oparciu o dane pochodzące z dwóch źródeł:

- jednym są własne doświadczenia jednostki, na podstawie których przekonuje się ona na co ją stać, jakie jest jej miejsce w grupie społecznej, itp.,
- drugim źródłem przeświadczeń i wiedzy wpływających na obraz siebie są opinie innych ludzi, z którymi jednostka się spotkała. Szczególnie duże znaczenie mają opinie osób ważnych w życiu jednostki, osób znaczących, a także opinia środowiska, w którym jednostka żyje i działa dłuższy czas np. wpływ środowiska rodzinnego, położenie rodziny w jej środowisku, sytuacja społeczna grupy do której należy czy więź z własną grupą narodowościową itp. (Reykowski, 1970, s. 45—58).

Podsumowując rozważania o obrazie siebie można powiedzieć, że większość autorów pisze o obrazie siebie jako o zorganizowanej strukturze będącej wynikiem aktualnego i zachodzącego w przeszłości obser-

wowania samego siebie, bądź kontaktów jednostki z jej społecznym otoczeniem, czyli jest sumą tego, co człowiek może nazwać swoim lub sobą.

W strukturze obrazu siebie wyróżnia się trzy elementy:

- ja materialne — wyobrażenia o własnym wyglądzie fizycznym,
- ja społeczne — wyobrażenia na temat własnej pozycji społecznej, na temat opinii innych o mnie,
- ja duchowe — wyobrażenia o własnych zdolnościach.

Autorzy podkreślają również różne cechy obrazu siebie takie jak np.:

- akceptacja samego siebie lub brak akceptacji,
 - zbieżność z ideałem samego siebie lub brak zbieżności z ideałem samego siebie,
 - znajomość samego siebie lub brak znajomości samego siebie.
- Brzezińska i Kofta, podobnie zresztą jak i inni autorzy podkreślają posiadanie pewnych specyficznych właściwości obrazu siebie. W związku z tym, obraz siebie może być:
- globalny lub zróżnicowany,
 - stabilny lub niestabilny.

Jak widzimy z tego krótkiego przeglądu literatury dotyczącej obrazu siebie mimo, że jest ono różnie definiowane przez psychologów, to zasadnicze elementy powtarzają się w każdej koncepcji. Ale chyba najtrafniej i najkrócej obraz siebie zdefiniowali Combs i Snygg, którzy uważają, że obraz siebie jest organizacją wszystkich właściwości, które jednostka nazywa swoimi lub sobą.

5. CHARAKTERYSTYKA TESTU PRZYMIOTNIKÓW GOUGH A I HEILBRUNA

Tekst przymiotników (*The Adjective Check List — ACL*) opracowany został w Instytucie Osobowości Uniwersytetu Kalifornijskiego. Autorami jego są: Harrison A. Gough oraz Alfred B. Heilbrun. Test składa się z 300 przymiotników, które opisują 24 wymiary osobowości. Posiada on sprawdzoną rzetelność i trafność. Polskiego przekładu ACL dokonała Z. Piątek (Prężyna, 1981, s. 57). Całość przymiotników ujęli autorzy w 24 skale, opierając się na koncepcji potrzeb Murray'a.

Tekst służy do badania obrazu siebie zarówno realnego, jak i idealnego.

Nazwy skal oraz ich skróty:

1. Całkowita liczba zaznaczonych przymiotników — No
2. Postawa obronna — Df
3. Liczba zaznaczonych przymiotników pozytywnych — Fv
4. Liczba zaznaczonych przymiotników negatywnych — Uf
5. Zaufanie do siebie samego — Cf
6. Samokontrola — Cn
7. Labilność — La
8. Przystosowanie osobowościowe — Pa
9. Potrzeba osiągnięć — Ach
10. Potrzeba dominacji — Do
11. Potrzeba wytrwałości — En
12. Zamiłowane do porządku — Or
13. Zdolność rozumienia siebie oraz innych — In
14. Potrzeba współczucia — Nur
15. Potrzeba afiliacji — Af
16. Stosunek do płci przeciwnej — Het

17. Ekshibicjonizm psychiczny — Exh
18. Potrzeba autonomii — Aut
19. Potrzeba agresywności — Ag
20. Potrzeba zmienności — Cha
21. Potrzeba akceptacji — Suc
22. Poczucie niższości — Ab
23. Submisja — De
24. Gotowość poddania się poradnictwu — Cr

Rzetelność Testu przymiotników oceniano w różnych aspektach. I, tak badając 100 mężczyzn w odstępie 6 miesięcy, sprawdzono rzetelność wszystkich trzystu przymiotników. Średnia uzyskanych współczynników korelacji wynosiła 0,54. Aby określić rzetelność poszczególnych skal, przeprowadzono dwukrotnie badania 56 mężczyzn w odstępie 10 tygodni. Wielkość uzyskanych współczynników mieściła się w granicach od 0,54 do 0,85. W analogiczny sposób sprawdzono rzetelność Testu przymiotników w tłumaczeniu polskim. Autorzy przeprowadzili również badania nad trafnością testu. Trafność wewnętrzną testu starano się zapewnić m.in. przez odpowiedni dobór przymiotników, autorzy testu usiłowali dobrać zespoły przymiotników najbardziej wewnętrzne i spójne i zarazem od siebie niezależne. Dla 15 skal przyjęto jako kategorie wyjściowe potrzeby w kwalifikacji Murraya. Dobór przymiotników dla tych skal przeprowadzono z udziałem 19 psychologów, pełniących rolę sędziów, którzy oceniali na ile poszczególne przymiotniki wskazuje na obecność danej potrzeby. Wykorzystano również zewnętrzne kryteria trafności, korelując dane ACL z wynikami takich tekstów jak: Inwentarza upodobań osobistych, WISKAD-a, TAT, Kalifornijskiego inwentarza psychologicznego. Wszelkie obliczenia w ACL dokonywane są w wynikach przeliczonych (Prężyna, 1981, s. 57).

Czas badania wynosi około 20 minut. Aby dokonać obliczeń zakreślonych przymiotników używa się 24 kluczy, oddzielny klucz dla każdej skali oraz osobne klucze dla kobiet i mężczyzn w skali 2 (postawa obronna) i w skali 24 (gotowość do poddania się poradnictwu). Po otrzymaniu wyników surowych przelicza się je na standardowe, w ten sposób, że odczytujemy je z odpowiednich tablic. Gdy uzyskamy wyniki przeliczone, możemy na ich podstawie wykreślić profil na skali 100-stopniowej. Uzyskany profil pozwala nam na interpretację psychologiczną. Badanie testem przymiotników przeprowadzono w grupach 10—12 osobowych. Przed przeczytaniem instrukcji, wręczono każdej osobie arkusz odpowiedzi i listę przymiotników. Następnie podano instrukcję, która brzmi: „Test który macie przed sobą zawiera 300 przymiotników. Wasze zadanie będzie polegało na zaznaczeniu na arkuszu odpowiedzi plusem (+) tych przymiotników, które waszym zdaniem was najlepiej określają, jaki ja jestem, a nie jaki chciałbym być. Pracujcie szybko, nie zastanawiajcie się zbyt długo nad poszczególnymi przymiotnikami i nie zwracajcie uwagi na powtarzające się przymiotniki. Jeżeli ktoś nie będzie rozumiał znaczenia jakiegoś wyrazu to proszę się pytać. Postarajcie się być szczerymi w określeniu siebie. Czy wszyscy zrozumieli instrukcję?”.

Przy obliczaniu wyników, posłużono się kluczem. Wynik w poszczególnych skalach stanowi różnica między cyframi oznaczonymi na czarno a cyframi oznaczonymi na czerwono na kalkach. Wyniki surowe zostały przeliczone na standardowe przy pomocy odpowiednich tablic z normami. Na podstawie tych wyników przeliczonych dokonano interpretacji.

6. OPIS BADANEJ GRUPY

Badaniami objęto grupę mężczyzn jękających się w wieku od 20 do 25 roku życia. Kryterium doboru stanowiła diagnoza lekarska — jękanie, z wykluczeniem niedorozwoju umysłowego i innych zaburzeń mowy. Osoby zostały przebadane w Wojewódzkim Szpitalu w Toruniu na oddziale Foniatrycznym. Badania przeprowadzono na początku pobytu w szpitalu. Osoby rekrutowały się z terenu całej Polski. Wykształcenie badanej grupy było nieco zróżnicowane od zawodowego do średniego. Trudno było dobrać absolutnie jednorodną grupę pod względem wykształcenia. Istotnym elementem doboru grupy eksperymentalnej były objawy jękania. Badania przeprowadzono grupowo, po obiedzie w salce rekreacyjne.

7. Wyniki badań obrazu siebie testem przymiotników osób jękających się i grupy kontrolnej

1	GR. K			GR. E			t
	N ₁	\bar{X}_1	S ₁	N ₂	\bar{X}_2	S ₂	
	2	3	4	5	6	7	8
1. Całkowita liczba wybranych przymiotników	33	42,18	7,46	33	49,91	8,18	4,01 ***
2. Nastawienie obronne	33	40,52	7,34	33	48,88	9,09	4,11 ***
3. Przymiotniki pozytywne	33	38,38	10,48	33	43,97	9,80	2,18 *
4. Przymiotniki negatywne	33	56,18	9,56	33	49,21	6,74	3,43 *
5. Zaufanie do siebie	33	39,88	8,70	33	43,97	11,00	1,68
6. Samokontrola	33	46,30	8,17	33	51,21	9,26	2,29 *
7. Labilność	33	49,12	11,64	33	46,82	8,69	0,91
8. Dobrze przystosowanie	33	39,45	0,28	33	47,18	9,27	3,58 ***
9. Potrzeba wyczerpania	33	43,48	7,35	33	45,70	8,71	1,12
10. Potrzeba dominacji	33	41,64	8,00	33	44,36	9,83	1,23
11. Potrzeba wytrwałości	33	47,91	9,14	33	51,45	10,96	1,43
12. Potrzeba porządku	33	47,73	9,12	33	49,55	9,54	0,79
13. Intracepcja	33	43,76	8,55	33	50,03	10,82	2,61 *
14. Potrzeba żywienia i opieki	33	40,52	8,97	33	52,45	9,03	5,39 ***
15. Potrzeba towarzyszenia	33	40,21	8,43	33	48,30	9,04	3,76 ***
16. Potrzeba seksualna	33	38,67	9,71	33	43,24	9,94	1,89

17. Potrzeba ekshibicjonizmu	33	45,30	8,54	33	44,73	7,76	0,28
18. Potrzeba autonomii	33	49,97	7,71	33	46,52	8,62	1,71
19. Potrzeba agresywności	33	53,15	7,59	33	48,09	7,87	2,66 **
20. Zmienność reagowania	33	41,00	12,39	33	43,33	10,41	0,83
21. Potrzeba doznanania opieki i oparcia	33	53,27	9,59	33	51,73	7,80	0,72
22. Potrzeba degradacji	33	54,15	6,50	33	54,30	8,73	0,08
23. Potrzeba uległości	33	48,03	8,84	33	52,55	9,66	1,98
24. Gotowość porady psychologicznej	33	58,67	9,88	33	52,27	10,01	2,62 *

Tabela przedstawia dane statystyczne wyników badań obrazu siebie testem przymiotników Gougha i Heilbruna osób jąkających się i grupy kontrolnej.

N = liczebność badanej grupy

\bar{X} = średnie arytmetyczne

S = odchylenie standardowe

t = istotność różnic między średnimi wynikami dwu grup.

WYNIKI

Z tablicy przedstawiającej istotności różnic między wynikami badań obrazu siebie młodzieży jąkającej się i grupy kontrolnej wynika, że młodzież jąkająca się, w sposób istotny różni się od grupy kontrolnej w następujących skalach testu przymiotników.

1. Ilość wybranych przymiotników jako charakterystyka siebie samego.

Młodzież jąkająca się ma mniejszy napęd do działania, mniejsze napięcie potrzeb psychicznych, które są tłumione lub wypierane, mniejsze nasilenie popędów, większe działanie mechanizmów obronnych, są bardziej powściągliwi, gdy idzie o ludzi (mniej entuzjastyczni) z rezerwą, trzymający się na uboczu, izolujący się, zbyt ostrożni i niepewni.

2. Nastawienie obronne

Osoby jąkające się wykazują, ujawniają większe nasilenie mechanizmów obronnych, niepokoju i lęku, nastawienie krytyczne tak do siebie jak i innych oraz nastawieni są bardziej na siebie i na swoje problemy.

3. Przymiotniki pozytywne

Osoby — młodzież jąkająca się ujawnia bardziej indywidualistyczny sposób bycia, są uparci o ciętym dowcipie, częściej przeżywający stany zwątpienia, niepokoju i wątpliwości.

4. Przymiotniki negatywne

Młodzież jąkająca się jest bardziej impulsywna, cechuje ich brak kontroli nad wrogiem, agresywnym nastawieniem do niektórych aspek-

tów własnej osobowości, w zachowaniu mogą ujawniać się jako osoby cyniczne, nieraz aroganckie, buntownicze i nie liczące się z innymi.

5. Samokontrola

Mniejsze nasilenie tej cechy u osób jękających się wskazuje na to, że mogą być oni buntowniczy, mówiący bez ogródek, nieraz pochopni, samowolni, użalający się nad sobą, impulsywni, w stosunku do innych niemili i niewdzięczni.

6. Dobre przystosowanie

Niższe wyniki w tej skali wskazują, że osoby takie ujawniają intensywne działanie mechanizmów obronnych, zahamowanie, izolowanie się od innych, lękliwi, oraz nieprzyjazne nastawienie do innych ludzi.

7. Intracepcja

Mniejsze wyniki tej skali u osób jękających się wskazują, że są one bardziej krytykujące, obojętni, nietolerancyjni, egocentryczni, ich sposób bycia jest bardziej agresywny, są niecierpliwi, są bardziej ludźmi czynu niż myślenia.

8. Potrzeba żywienia i opiekania się

Osoby jękające się ujawniają wobec innych obojętność, szorstkość, skąpość, podejrzliwość, sceptycyzm, skoncentrowanie się na sobie, oraz małą wrażliwość na uczucia i życzenia innych.

9. Potrzeba stowarzyszenia

Niższe wyniki w tej skali wskazują na bardziej indywidualistyczny styl bycia, są uparci, pomysłowi, nieufni i pesymistyczni.

10. Potrzeba agresywności

Osoby jękające wydają się być bardziej nastawione na walkę oraz pokonywanie innych, są bardziej impulsywne, często nie kontrolujące swoich emocji, są bardziej pobudliwi, skorzy do gniewu i zawzięci.

11. Gotowość na poradnictwo i zmianę swego zachowania

Wysokie wyniki w tej skali osób jękających się ujawniają silniejszą gotowość szukania lekarstwa na swoje życie, zmianę swoich zachowań, swojej osobowości i poddania się komuś silnemu i opiekuńczemu. Częściej mają postawę ambiwalentną oraz częściej i mocniej przeżywają swoje trudności i kłopoty, których nie potrafią rozwiązać.

BIBLIOGRAFIA

- Bronfenbrenner M.: *Czynniki społeczne w rozwoju osobowości*, Psychologia wychowawcza, 1970 nr 1, s. 1—18.
- Brzezińska A., Kofta M.: *Stabilność obrazu własnej osoby na stress i lęk przed egzaminacyjnym*, Psychologia wychowawcza, 1973 nr 5, s. 604—610.
- Brzeziński J.: *Elementy metodologii badań psychologicznych*, PWN, Warszawa, 1972.
- Byrne D.: *An Introduction to personality, a Research Approach* Prentice — Hall., New Jersey, 1966.
- Byrne D.: *Repression — Sensitization as a dimension of personality*, w B. A. Maher (ed.), Progress in experimental personality, a research Avol. 1, New York, 1966, Academic Press.
- Combs A., Snygg D.: *W: Indywidual Behavior, a Perceptual Approach to Behavior*, Harper, London, 1959, I ed.

- Hurlock E. B.: *Rozwój dziecka*, PWN, Warszawa 1960.
 Lewicki A.: *Psychologia kliniczna*, PWN, Warszawa, 1978.
 Murphy G.: *Personality a Biosocial Approach to Origins and Structure*, Harper, New York, 1947.
 Murray H. A.: *Exploration in Personality*, Oxford University Press, New York, 1953.
 Nuttin J.: *Struktura osobowości*, PWN, Warszawa, 1968.
 Prężyna Wł.: *Funkcja postawy religijnej w osobowości człowieka*, KUL, Lublin, 1981.
 Reykowski J., Kochańska G.: *Szkice z teorii osobowości*, Wiedza Powszechna, Warszawa, 1980.
 Reykowski J.: *Obraz własnej osoby jako mechanizm regulujący postępowanie*, Kwart. Pedagog., 1970 nr 3, s. 45—58.
 Siek S.: *Rozwój osobowości*, ATK, Warszawa, 1976.
 Siek S.: *Wybrane metody badania osobowości*, ATK, Warszawa, 1983.
 Wylie R.: *The Self Concept, a Critical Survey of Pertnent Research Literature*, Univ. Nebraska, Press, Lincoln, 1961.

JAN BIELECKI

NASILENIE AGRESJI U MĘSKIEJ MŁODZIEŻY JĄKAJĄCEJ SIĘ

1. Wprowadzenie. 2. Pojęcie agresji. 3. Agresja w ujęciu Bussa'a. 4. Charakterystyka zachowań agresywnych. 5. Niektóre czynniki wyzwalające reakcje agresywności. 6. Charakterystyka Kwestionariusza A. H. Bussa i Durkee „Nastroje i Humory”. 7. Opis badanej grupy. 8. Wyniki badań i wnioski.

1. WPROWADZENIE

W literaturze psychologicznej były podejmowane próby badań dotyczące niektórych cech osobowości ludzi jękających się. Jednak były to badania sporadyczne i dotyczyły takich zmiennych, jak neurotyczność, poziom inteligencji oraz zmiana niektórych cech osobowości pod wpływem przebytej terapii. Wiele miejsca poświęcono przyczynom, genezie i etiologii jękania. Na podstawie przeglądu dotychczasowych wyników badań osób jękających się, zauważono, że pomijano w tych badaniach taki element struktury osobowości jak agresja, a która wydaje się być ważna z psychologicznego punktu widzenia, gdy idzie o funkcjonowanie osób jękających się.

Trudno jest stwierdzić i podać przekonujące argumenty na to, że lęk i agresja są pochodne jękania, czy też odwrotnie, że jękanie jest pochodne lęku i agresji. Pomijając powyższą trudność, która zapewne jeszcze na długi czas pozostanie nierozwiązana, warto przeanalizować, aby zobaczyć czy poziom agresji u osób jękających się jest podwyższony i nasilony w stosunku do osób niejąkających się.

Biorąc pod uwagę osiągnięcia naukowe w tym zakresie, a także istniejące luki w badaniach psychologicznych uzasadnione, interesujące i celowe wydaje się podjęcie badań eksperymentalnych tej problematyki u osób jękających się.

Pojęcie agresji będziemy rozumieć za Bussem jako reakcję polegającą na działaniu szkodliwymi bodźcami na inny organizm.